

بررسی محیط مراقبت از کودکان در مدارس ابتدایی غیردولتی شهر تهران در سال ۱۳۹۲

معصومه ایمانیان، سیامک طهماسبی، اکبر بیگلریان، منصوره کریم زاده*

چکیده

مقدمه: کودکان تحت تاثیر محیط فیزیکی و اجتماعی قرار می گیرند، لذا توجه به فضاهای آموزشی ضرورت دارد و لازم است محیط مدارس در راستای حمایت از کودکان ارزیابی شوند. با توجه به خلأهایی که در ارزیابی محیط مدارس وجود دارد، این پژوهش به ارزیابی محیط مراقبتی مدارس ابتدایی غیردولتی شهر تهران بر اساس ابزاری جامع پرداخته است.

روش پژوهش: در مطالعه توصیفی - پیمایشی پیش رو، ارزیابی از جامعه ۵۳۰ مدرسه ابتدایی غیر دولتی تهران که به صورت خوشه‌ای چند مرحله‌ای ۶۵ مدرسه انتخاب شدند با ابزار مقیاس رتبه‌بندی محیط مراقبت سن مدرسه (SACERS)، با تعیین نمره ۵ به عنوان سطح معیار انجام شد. تحلیل آماری توسط نرم افزار SPSS23 به روش t تک نمونه‌ای و تحلیل درصد تجمعی صورت گرفت.

یافته‌ها: یافته‌های این پژوهش نشان داد که مدارس در شاخص‌های فضا و تجهیزات، بهداشت و ایمنی، فعالیت‌ها، ساختار برنامه با اختلاف معناداری پایین‌تر از میانگین معیار (میانگین ۵) بودند و وضعیت مطلوبی نداشتند. در شاخص‌های تعاملات و رشد و ارتقاء کارکنان با اختلاف معناداری بالاتر از میانگین معیار بودند. شاخص مرتبط با کودکان با نیازهای ویژه با استاندارد لازم اختلاف معنادار نداشتند و از وضعیت مطلوبی برخوردار بودند.

بحث و نتیجه‌گیری: عدم آگاهی متولیان آموزش و پرورش و والدین نسبت به اهمیت دوران اوان کودکی، عدم آگاهی و توجه به محیط مراقبتی مدارس، فقدان ابزاری جامع برای ارزیابی و نظارت ناکافی بر مدارس و عوامل اقتصادی می‌توانند به عنوان عوامل احتمالی استاندارد نبودن محیط مراقبتی مدارس باشند.

کلید واژه‌ها: ارزیابی، محیط مراقبتی، مدارس ابتدایی، یادگیری

تاریخ دریافت: ۹۹/۱/۱۷ **تاریخ پذیرش:** ۹۹/۲/۱۵

۱. کارشناس ارشد علوم تربیتی پیش از دبستان، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران. ایران
۲. استادیار گروه آموزشی پیش از دبستان، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران. ایران
۳. دانشیار آمار زیستی، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران. ایران
۴. دانشیار گروه آموزشی پیش از دبستان، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران. ایران (نویسنده مسئول: mkarimz2000@gmail.com)

در حوزه علوم تربیتی، تعلیم و تربیت کودک، جایگاه ویژه‌ای دارد. صاحب نظران، بر این باورند که زیربنای حیات مادی و معنوی انسان‌ها، در گرو ساختار کودکی آنان است و این ساختار با تعلیم و تربیت این دوره در رابطه‌ای تنگاتنگ است (اوبالاسی، ۲۰۱۴). دوران کودکی به دلیل ویژگی‌های جسمی و ذهنی کودک، از دوره‌های مهم یادگیری به شمار می‌آید (استریکلند، ۲۰۱۴). در سال‌های اخیر هم راستا با گسترش روش‌های آموزشی، محیط مدارس به عنوان یک ابزار یادگیری بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است (صلاح و همکاران، ۲۰۱۳).

از آن جا که تجربیات کودکی اثرات دراز مدتی در آینده فرد دارند، سال‌های ابتدایی مدرسه می‌تواند تجربیات ارزشمند رشد و خودکفایی را همراه با پیشرفت آموزشی برای وی به ارمغان آورند (استریکلند، ۲۰۱۴)، لذا ضرورت توجه به محیط مدارس ابتدایی از نظر کیفی دوچندان می‌گردد (حسینی و همکاران، ۲۰۱۶).

بر این اساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ایجاد و متناسب‌سازی فضاهای تربیتی با ویژگی‌ها و نیازهای دانش آموزان و اقتضائات فرهنگ اسلامی-ایرانی و شرایط اقلیمی، فرهنگی و جغرافیایی هدف‌گذاری کرده است که در این راستا طراحی و ساخت فضاهای تربیتی متناسب با اقتضائات برنامه درسی، استانداردهای تربیتی، استفاده از تجهیزات آموزشی، متناسب سازی فضاهای فیزیکی، آموزشی و تربیتی با نیازهای ویژه و تفاوت‌های جنسیتی، اهتمام به طراحی، ساخت و تجهیز مناسب نمازخانه، کتابخانه، آزمایشگاه، فضای سبز و فضای ورزشی در تمام مدارس به عنوان محیط تعلیم و تربیت از جمله راهکارها می‌باشد (سند تحول آموزش و پرورش، ۲۰۱۰).

تحقیقات متعدد بیانگر ارتباط میان کیفیت محیط مراقبت کودکان و پیامدهای تحصیلی و شناختی آن‌ها است (سامونز^۱ و همکاران، ۲۰۰۳). همچنین تاثیر فقدان امکانات و فضای نامناسب بر انگیزه مریان غیرقابل انکار است، سطح انگیزشی مریان به طور غیرمستقیم بر آموزش کودکان تاثیرگذار است (صلاح و همکاران، ۲۰۱۳). از این رو هم راستا با تلاش برای افزایش دسترسی کودکان به محیط آموزشی، نظارت بر محیط مراقبت از کودکان به لحاظ کیفی در محیط‌های آموزشی بسیار حائز اهمیت است. ارزیابی روشی برای سنجش موفقیت است و این سنجش، فرصتی است که منجر به ارزیابی اجمالی از شرایط فعلی و رهنمودی برای برنامه‌ریزی‌های آتی می‌شود. می‌توان گفت نظارت و ارزیابی مدارس یک منبع اطلاعاتی از سیر تحول مدارس می‌باشد (میلر^۵، ۲۰۱۷)، لازم است برنامه‌ریزان کلان آموزشی به مقیاس‌ها و ارزیابی‌های انجام شده از این منظر بنگرند.

محققان، ارزیابی مدارس را در حوزه‌های گوناگون تعریف می‌کنند به عنوان مثال مک گلین^۶ (۲۰۰۲) و مک بیث^۷ و همکاران (۲۰۰۰) ارزیابی مدارس را در حوزه نتایج، فرآیندهای مدرسه و شرایط کلاس درس و محیط مدرسه می‌دانند. محیط مدرسه به این جهت که بستر تمامی این موارد است اهمیتی ویژه می‌یابد. چنانچه با کیفیت‌ترین آموزش در محیط نامساعد منجر به نتیجه مطلوب نخواهد شد.

مایک زایس^۸ (۲۰۱۱) محیط مدرسه را بستری از بهداشت و ایمنی دانش آموزان شامل فضای فیزیکی، محیط آموزشی، خدمات و حمایت‌های فیزیکی - روانی عرضه شده و روش‌های انضباطی عادلانه و منصفانه که بر اساس تحقیقات و ارزیابی‌ها تعیین شده‌اند، معرفی می‌کند.

1. Olaci, J
2. Strickland, D
3. Salleh, N. M
4. Sammons, P
5. Miller, D
6. McGlynn, A
7. Macbeath, J
8. Zais, M

لازم است ابزار ارزیابی محیط یادگیری، ابعاد و شاخص‌های محیطی را به طور جامع در برگیرد زیرا کودکان همواره در مجموعه‌ای از این شاخص‌ها احاطه شده‌اند و نمی‌توان آن‌ها را از یکدیگر تفکیک کرد. بسیاری از پژوهش‌ها در زمینه ارزیابی مدارس به برخی ساحت‌های محیط مانند بهداشت و ایمنی فیزیکی مدارس پرداخته‌اند. به عنوان مثال رنجبر و همکاران (۲۰۱۳) و بسیاری از تحقیقات انجام شده در زمینه بهداشت فیزیکی محیط و ایمنی محیطی در مدارس است. در این میان جعفری و همکاران (۲۰۱۰) بر ارائه مدلی برای ایجاد نشاط در مدارس، جهانیان (۲۰۱۶) و محمدی (۲۰۱۴) در زمینه تاثیر عوامل محیطی بر خلاقیت کودکان پژوهش‌های ارزنده‌ای ارائه دادند که بر جنبه روانی محیط تاکید داشتند. اما در این مطالعات سایر ابعاد مغفول مانده است. تنها پژوهش رزاقیان (۲۰۱۵) با استفاده از مقیاس^۱ ECERS به ارزیابی همه جانبه‌تری از محیط آموزشی کودکان سن پیش از دبستان پرداخته است. متأسفانه در ارزیابی‌های مدارس بیشتر بر بخشی از ابعاد محیطی پرداخته شده و ارزیابی همه جانبه‌تر کمتر دیده می‌شود.

ایونز^۲ و همکاران (۲۰۱۰) در پژوهش خود در خصوص کیفیت ساختمان مدارس و تاثیر آن بر وضعیت تحصیلی کودکان به نتایج متقنی رسیدند؛ ولک^۳ (۲۰۰۸) در بررسی «شادمانی در مدارس» از تاثیر محیط روانی حاکم بر مدارس سخن گفته است؛ لذا ارزیابی بهداشت فیزیکی مدارس بدون در نظر گرفتن بهداشت روانی محیط اقدامی ناقص است، لذا تصویر واضح و صحیحی از کیفیت محیط مراقبت کودکان در مدارس فراهم نمی‌سازند.

امروزه ابزارهای جدیدی در ارزیابی استانداردهای آموزشی و مراقبتی کودکان، به ابعاد محیطی به شکلی گسترده‌تر پرداخته‌اند مانند ECERS^۴، FCCRS^۵ و SACERS^۶. یکی از این ابزارها، مقیاس سنجش محیط مراقبت سن مدرسه SACERS است. شاخص‌های این مقیاس عبارتند از: فضا و تجهیزات، بهداشت و ایمنی، فعالیت‌ها، تعاملات، ساختار برنامه، رشد و ارتقاء کارکنان و موارد مرتبط با کودکان با نیازهای ویژه.

در جهت بهبود کیفی محیط مدارس، نخست ارزیابی وضعیت موجود مدارس ضرورت دارد. هدف پژوهش حاضر ارزیابی محیط مراقبتی مدارس ابتدایی غیر دولتی شهر تهران در هر یک از این شاخص‌های (فضا و تجهیزات، بهداشت و ایمنی، فعالیت‌ها، تعاملات، ساختار برنامه، رشد و ارتقاء کارکنان و موارد مرتبط با کودکان با نیازهای ویژه) نسبت به استاندارد و سطح مطلوب می‌باشد و پاسخ به این سوال که آیا می‌توان گفت مدارس غیردولتی شهر تهران به طور کلی در مراقبت از کودکان از استاندارد لازم برخوردارند؟ با پاسخ به این دست سوالات می‌توان در جهت ارتقاء سطح کیفی مراقبت از کودکان و برنامه‌ریزی دقیق در این زمینه گام‌های موثرتری برداشت.

روش پژوهش

مطالعه حاضر توصیفی-پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری مدارس ابتدایی غیر دولتی شهر تهران (۵۳۰ مدرسه) در سال ۱۳۹۷ بودند که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای و با حجم نمونه با توان آزمون ۸۰ درصد، ضریب اطمینان ۹۵ درصد و با احتساب ۰/۵ واحد اختلاف در میانگین نمرات مقیاس، ۵۹ مدرسه تعیین شد که به منظور پیش بینی ریزش‌های احتمالی، ۶۵ مدرسه از مناطق غیر برخوردار، نیمه برخوردار و برخوردار تهران انتخاب شدند. این مطالعه، با حضور محقق در مدارس و مشاهده وضعیت موجود محیط مدارس و تکمیل چک لیست مقیاس مقیاس رتبه بندی محیط مراقبت سن مدرسه (SACERS) که توسط تلما هارمز^۶ در سال ۲۰۱۴ و در قالب ۴۷ سوال با مقیاس نمره گذاری لیکرت (۷ درجه‌ای) منتشر شده است (هارمز و همکاران، ۲۰۱۴)

1. Early Childhood Environment Rating Scale
2. Evans, W
3. Wolk, S
4. Family Child Care Environment Rating Scale
5. School Age Care Environment Rating Scale
6. Harms, T

انجام شد. در بررسی روایی محتوا از نظر ۹ متخصص صاحب نام در امریکا و کانادا در خصوص اهمیت هر یک از مولفه‌های مقیاس سنجش محیط مراقبت سنِ مدرسه SACERS در ارتباط با سطح کیفیت محیط با نمره گذاری ۵ سطحی (۱=اهمیتی ندارد ، ۵=بسیار مهم) استفاده شده است. نمره میانگین ۴/۵ تا ۵ برای ۹۱ درصد مولفه‌ها به دست آمد. لذا مقیاس دارای روایی محتوای بالا می‌باشد و پایایی شاخص‌ها توسط سازنده ابزار فضا و تجهیزات ۰/۷۹، بهداشت و ایمنی ۰/۸۳، فعالیت‌ها ۰/۸۶، تعاملات ۰/۸۲، ساختار برنامه ۰/۸۲، رشد و ارتقاء کارکنان ۰/۹۱ و نمره کل ۰/۸۳ می‌باشد و همگی از پایایی بین مشاهده‌کنندگان خوب تا بسیار خوب برخوردارند (هارمز و همکاران، ۲۰۱۴). اعتبار محتوایی ابزار توسط هفت نفر از متخصصین حوزه علوم تربیتی دبستان و پیش دبستان مورد تایید قرار گرفت و ضرایب پایایی ابزار در شاخص‌ها با استفاده از روش آلفای کرونباخ، به شرح ذیل به دست آمد: فضا و تجهیزات = ۰/۸۲، بهداشت و ایمنی = ۰/۷۰، فعالیت‌ها = ۰/۶۹، تعاملات = ۰/۷۰، ساختار برنامه = ۰/۶۳، رشد و ارتقاء کارکنان = ۰/۳۴، موارد مرتبط با کودکان با نیاز ویژه = ۰/۸۶ و نمره کل = ۰/۸۶.

در این مقیاس طیف مقایسه سطح کیفی محیط مراقبتی مدارس از ۱ تا ۷ می‌باشد که نمره ۵ سطح پایه مراقبت معرفی شده است و لذا در پژوهش حاضر نمره ۵ خط برش و نمره معیار می‌باشد.

شاخص‌های مورد بررسی در ابزار به شرح ذیل می‌باشد:

۱. شاخص فضا و تجهیزات در ده مولفه فضای داخلی، فضا برای فعالیت حرکتی درشت، فضا برای حریم شخصی، چیدمان اتاق، اسباب و اثاث مربوط به مراقبت‌های روزمره، اسباب و اثاث مربوط به فعالیت‌های یادگیری و سرگرمی، اسباب و اثاث مربوط به استراحت و آرامش، اسباب و اثاث مربوط به فعالیت‌های حرکتی درشت، دسترسی به امکانات میزبان، فضا برای تامین نیازهای شخصی کارکنان؛ محیط مدرسه را بررسی می‌کند.
۲. شاخص بهداشت و ایمنی که در ۸ مولفه سیاست‌های بهداشتی، اقدامات بهداشتی، سیاست‌های مربوط به ایمنی و شرایط اضطراری، اقدامات ایمنی، حضور، خروج، وعده‌های غذایی/میان وعده‌ها، بهداشت فردی محیط مدرسه را ارزیابی می‌کند.
۳. شاخص فعالیت‌ها در هشت حوزه که عبارتند از هنر و صنایع دستی، موسیقی و حرکت، آجرهای بازی و سازه‌ها، بازی نمایشی و تئاتر، فعالیت خواندن و زبان آموزی، فعالیت ریاضی/منطقی، فعالیت علوم/طبیعت، آگاهی فرهنگی در مقیاس تعریف شده است (هارمز و همکاران، ۲۰۱۴) که ارزیابی را بر اساس تنوع تجهیزات، در دسترس بودن و تناسب با سطح سنی انجام می‌دهد (کلیک^۱ و همکاران، ۲۰۱۰).
۴. شاخص تعاملات که محیط مدرسه را از نظر ۹ مولفه استقبال/خدا حافظی، تعاملات کارکنان - کودک، ارتباطات کارکنان - کودک، نظارت کارکنان بر کودکان، تأدیب و نظم‌دهی، تعامل با همسالان، تعامل کارکنان و والدین، تعامل کارکنان، ارتباط میان کارکنان برنامه و مربیان کلاس کودک بررسی می‌کند.
۵. شاخص ساختار برنامه مدرسه را در ۳ حوزه برنامه، انتخاب آزادانه، بهره‌گیری از منابع جامعه بررسی می‌کند که به انتقال فعالیت‌ها، زمان‌بندی، امکان بازی آزاد و فعالیت گروهی، همچنین بازدیدها و فعالیت مرتبط با رویدادهای خاص می‌پردازد (کلیک و همکاران، ۲۰۱۰).
۶. شاخص رشد و ارتقاء کارکنان در ۳ حوزه فرصت‌های رشد حرفه‌ای و جلسات کارکنان و نظارت و ارزیابی کارکنان مدارس را بررسی می‌کند.
۷. در این شاخص فرصت‌های آموزشی، پژوهشی، خودارزیابی و.. فراهم شده برای کارکنان ارزیابی می‌گردد (کلیک و همکاران، ۲۰۱۰).

1. Click, P

۸. شاخص موارد مرتبط با کودکان با نیاز ویژه در ۶ مولفه امکانات مربوط به کودکان با نیاز ویژه، توجه به فردیت، فرصت‌های چندگانه برای یادگیری و تمرین مهارت‌ها، سرگرم شدن، تعامل با همسالان، امکان ارتقاء ارتباطات در مدرسه را بررسی می‌کند.

برای تحلیل توصیفی داده‌ها از جدول توزیع فراوانی، درصد فراوانی، شاخص‌های مرکزی و پراکندگی با استفاده از جداول استفاده شد. در تحلیل استنباطی داده‌ها از آزمون تی تک نمونه‌ای و آزمون کولموگروف - اسمیرنوف با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۳ استفاده شد.

یافته‌ها

برای بررسی توزیع نرمال داده‌ها از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف استفاده شد که نتایج آن در جدول (۱) آمده است.

جدول ۱: بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها

شاخص	یک	دو	سه	چهار	پنج	شش	هفت	کل
فراوانی	۶۵	۶۵	۶۵	۶۵	۶۵	۶۵	۵	۶۵
کولموگروف - اسمیرنوف	۰/۹۴	۰/۸۶	۱/۱۱	۱/۲۵	۱/۰۸	۱/۴۹	۰/۴۶	۰/۸۹
(K-S-Z)								
مقدار احتمال	۰/۳۳	۰/۴۴	۰/۱۶	۰/۰۸	۰/۲۶	۰/۰۲	۰/۹۸	۰/۴

جدول (۱) نشان می‌دهد که تمامی شاخص‌ها به جز شاخص ششم (رشد و ارتقاء کارکنان) دارای توزیع نرمال هستند که در این راستا می‌توان از آزمون t تک نمونه‌ای بهره برد. در مورد شاخص ششم ششم نیز با توجه به حجم نمونه مناسب امکان استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای وجود دارد. لذا یافته‌های آزمون t تک نمونه‌ای کلیه شاخص‌های مقیاس در بررسی محیط مراقبتی مدارس در تطابق با استانداردهای لازم در جدول (۲) آمده است.

جدول ۲: آزمون t تک نمونه‌ای برای بررسی برابری میانگین شاخص‌ها با حد پایه (نمره ۵)

شاخص	ملاک آزمون	درجه آزادی	مقدار احتمال	اختلاف میانگین	حد بالا	حد پایین
فضا و تجهیزات	-۶/۴۷	۶۴	< ۰/۰۰۱	-۱/۱۴	-۱/۵۰۱	-۰/۷۹۳
بهداشت و ایمنی	-۸/۱۹	۶۴	< ۰/۰۰۱	-۱/۳۰	-۱/۶۲	-۰/۹۸
فعالیت‌ها	-۶/۲۶	۶۴	< ۰/۰۰۱	-۱/۰۸	-۱/۴۳	-۰/۷۳
تعاملات	۳/۷۶	۶۴	< ۰/۰۰۱	۰/۵۲	۰/۲۴۶	۰/۸۰۳
ساختار برنامه	-۲/۰۸	۶۴	< ۰/۰۴	-۰/۳۸	-۰/۷۶۳	-۰/۰۱۵
رشد و ارتقاء کارکنان	۱۱/۲۷	۶۴	< ۰/۰۰۱	۱/۲۲	۱/۴۴	۱/۰۱
موارد مرتبط با کودکان با نیازهای ویژه	-۰/۸۹	۴	< ۰/۴۲	۰/۶	-۲/۴۵	۱/۲۵
نمره کل	-۴/۹۱	۶۴	< ۰/۰۰۱	-۰/۵۶۲	-۰/۷۹۱	-۰/۳۳۳

در این پژوهش همچنین مولفه‌های هر یک از شاخص‌ها مورد بررسی قرار گرفت و به این سؤال پاسخ داده شد که آیا مولفه‌های هر یک از شاخص‌های مقیاس محیط مراقبتی کودکان سن مدرسه در مدارس ابتدایی غیردولتی شهر تهران از استانداردهای لازم برخوردار است؟ در بررسی توزیع نرمال مولفه‌های ۴۷ گانه مقیاس، هیچ یک دارای توزیع نرمال نبود و از آزمون ناپارامتریک تحلیل درصد تجمعی با توجه به معناداری آزمون کولموگروف - اسمیرنوف بهره برده شد. به عبارت دیگر اگر درصد تجمعی دسته‌های بالاتر از میانگین معیار (میانگین ۵) بالاتر از ۵۰ درصد باشد، نشان از وجود استاندارد لازم در مولفه مربوطه در مدارس می‌باشد. لازم به ذکر است درصد بالاتر از حد پایه در جداول ۳ با کسر درصد تجمعی نمره میانگین زیر ۵ (سطح پایه مراقبت) از ۱۰۰ به دست آمد.

جدول ۳: شاخصهای توصیفی و آماره احتمال مولفه های ۴۷ گانه مقیاس **SACERS** و بررسی چگونگی توزیع داده ها

شاخص	مولفه	میانگین	انحراف معیار	آماره K-S	مقدار احتمال	درصد بالاتر از حد پایه*
فضا و تجهیزات	فضای داخلی	۴/۱۶	۲/۹۴	۲/۶۱	۰/۰۰۱	۵۲/۳
	فضا برای فعالیت های حرکتی درشت	۳/۲۳	۲/۰۸	۱/۸۲	۰/۰۰۳	۲۰
	فضای خصوصی	۲/۸۴	۲/۳۱	۲/۵	۰/۰۰۱	۱۸/۵
	چیدمان اتاق	۳/۸۳	۲/۲۲	۱/۴۳	۰/۰۰۳	۲۹/۲
	تجهیزات مربوط به مراقبت های روزمره	۴/۶۹	۲/۷۳	۲/۷۳	۰/۰۰۱	۵۶/۹
	تجهیزات مربوط به فعالیت های یادگیری	۴/۲۷	۲/۶۹	۲/۱۱	۰/۰۰۱	۵۳/۸
	تجهیزات مربوط به استراحت	۱/۸۳	۱/۵	۲/۶۱	۰/۰۰۱	۶/۱
	تجهیزات فعالیت های حرکتی درشت	۳/۲۳	۲/۲۱	۲/۲	۰/۰۰۱	۳۳/۸
	دسترسی به امکانات میزبان	۴/۵	۲/۲۵	۱/۸	۰/۰۰۳	۴۹/۲
	فضای تامین نیازهای شخصی کارکنان	۵/۹	۱/۹۵	۳/۶۳	۰/۰۰۱	۷۳/۸
بهداشت و ایمنی	دستورالعمل بهداشتی	۵/۳۶	۲/۰۵	۲/۱۲	۰/۰۰۱	۶۳/۱
	اقدامات بهداشتی	۳/۵۸	۲/۹۱	۲/۴۵	۰/۰۰۱	۴۱/۵
	دستورالعمل ایمنی و شرایط اضطراری	۳/۸۶	۲/۲۶	۴/۴۵	۰/۰۰۱	۵۰/۸
	اقدامات ایمنی	۱/۴۹	۱/۳۲	۳/۳۳	۰/۰۰۱	۴/۶
	حضور	۴/۱۶	۲/۲۳	۲/۶۶	۰/۰۰۱	۳۶/۹
	خروج	۳/۸۳	۲/۷۲	۲/۴۴	۰/۰۰۱	۴۱/۵
	وعده های غذایی	۲/۵۵	۲/۲۲	۲/۷۵	۰/۰۰۱	۲۰
	بهداشت شخصی	۴/۶۹	۲/۰۷	۳/۲	۰/۰۰۱	۶۶/۲
	هنرها و صنایع دستی	۳/۲۶	۲/۴۳	۲/۵۴	۰/۰۰۱	۳۸/۵
	موسیقی و حرکت	۳/۰۴	۲/۵۷	۲/۴۹	۰/۰۰۱	۲۷/۷
فعالیت ها	آجرهای بازی	۳/۰۹	۲/۴۴	۲/۳۸	۰/۰۰۱	۳۰/۸
	بازی نمایشی/تئاتر	۴/۶۹	۲/۵۳	۲/۵	۰/۰۰۱	۵۲/۳
	فعالیت های خواندن/زبان آموزی	۴/۷۶	۲/۰۲	۱/۷۸	۰/۰۰۳	۵۷
	فعالیت های ریاضی / منطق	۴/۸۶	۲/۶۷	۲/۶۳	۰/۰۰۱	۶۳
	فعالیت های علوم / طبیعت	۳/۷۳	۲/۲۴	۱/۶۴	۰/۰۰۹	۲۷/۷
	آگاهی فرهنگی	۳/۸۶	۲/۸۱	۲/۳۵	۰/۰۰۱	۴۳/۱
	استقبال /خدا حافظی	۵/۶۱	۲/۳۹	۳/۵۵	۰/۰۰۱	۷۵/۴
	تعاملات کارکنان -کودک	۶/۴۷	۱/۴۲	۳/۹۴	۰/۰۰۱	۸۹/۲
	تأدیپ و نظم دهی	۴/۸۹	۲/۶	۳/۰۲	۰/۰۰۱	۶۰
	تعامل با همسالان	۵/۴۷	۲/۳	۳/۰۳	۰/۰۰۱	۷۲/۳
تعاملات	تعامل کارکنان و والدین	۳	۰/۷۷	۱/۶۷	۰/۰۰۷	۰
	تعامل کارکنان	۵/۱۶	۱/۹۴	۲/۵۱	۰/۰۰۱	۷۵/۴
	ارتباط میان کارکنان و معلمان کلاس	۶/۲۷	۱/۲۴	۳/۰۷	۰/۰۰۱	۸۴/۶
	برنامه	۴/۷۱	۲/۲۳	۲/۳۶	۰/۰۰۱	۴۶/۱
	انتخاب آزاد	۲/۹۱	۲/۲۷	۲/۵۵	۰/۰۰۱	۲۰
	بهره گیری از منابع جامعه	۶/۲۱	۱/۷۱	۳/۸۳	۰/۰۰۱	۸۳
	فرصت های رشد حرفه ای	۵/۸۳	۱/۴۹	۲/۴۶	۰/۰۰۱	۷۶/۹
	جلسات کارکنان	۶/۷۳	۱/۰۱	۴/۲۳	۰/۰۰۱	۹۳/۸
	نظارت و ارزیابی کارکنان	۶/۰۹	۱/۶۱	۳/۳۸	۰/۰۰۱	۷۷
	امکانات کودکان با نیازهای ویژه	۴/۶	۳/۲۸	۴/۱۷	۰/۰۰۱	۶۰
رشد و ارتقاء کارکنان	توجه به فردیت	۳/۴	۲/۸۸	۴/۱۲	۰/۰۰۱	۴۰
	فرصت یادگیری و تمرین مهارت ها	۵/۲	۲/۶۸	۴/۲۳	۰/۰۰۱	
	موارد مرتبط با					

۲۰	۰/۰۰۱	۴/۰۹	۲/۶۸	۲/۸	سرگرم شدن
۱۰۰	۰/۰۰۱	۴/۳۲	۰۰	۷	تعامل با همسالان
۴۰	۰/۰۰۱	۴/۰۹	۳/۲۸	۳/۴	ارتقاء ارتباطات

* درصدی از مدارس که نمرات بالاتر از سطح پایه مراقبت (نمره ۵) گرفتند و وضعیت مطلوبی دارند.

جدول (۳) نشان می‌دهد که اختلاف معناداری میان میانگین شاخص فضا و تجهیزات ($p < 0/001$, $t = -6/47$)، بهداشت و ایمنی ($p < 0/001$, $t = -8/19$)، فعالیت‌ها ($p < 0/001$, $t = -6/26$) و ساختار برنامه ($p < 0/001$, $t = -2/08$) با استاندارد لازم وجود دارد و با توجه به میزان اختلاف میانگین این شاخص از استانداردهای لازم برخوردار نیست. همچنین اختلاف معناداری میان میانگین شاخص تعاملات با استانداردهای لازم وجود دارد ($p < 0/001$, $t = 3/76$) و با توجه به اینکه اختلاف میانگین مثبت می‌باشد این شاخص بالاتر از استانداردهای لازم است. در شاخص رشد و ارتقاء کارکنان بین میانگین مشاهده شده با میانگین معیار (میانگین ۵) تفاوت معناداری وجود دارد $p < 0/001$ و بدان معنا که که شاخص رشد و ارتقاء کارکنان بالاتر از حد استاندارد است چرا که اختلاف میانگین این شاخص مثبت می‌باشد و نسبت به مقدار معیار بیشتر است. همچنین اختلاف معناداری میان میانگین شاخص موارد مرتبط با کودکان با نیازهای ویژه با استانداردهای لازم وجود ندارد ($t = -0/89$) و می‌توان گفت مدارس از استاندارد لازم برخوردارند.

در نهایت جدول (۲) نشان می‌دهد که اختلاف معناداری میان میانگین نمره کل مقیاس محیط مراقبتی کودکان سن مدرسه با استانداردهای لازم وجود دارد ($p < 0/001$, $t = -4/91$) و با توجه به اختلاف میانگین سطح کیفیت محیط مراقبتی مدارس پایین‌تر از حد استاندارد است.

در این بررسی میانگین نمرات کل مدارس بین ۱/۹۵ تا ۶/۲۲ می‌باشد و بنابراین هیچ یک از مدارس در سطح ۱ کیفیت مراقبت که سطح صدمه زننده و فقدان مراقبت از کودکان است؛ نیستند و می‌توان گفت استانداردهای حاکم بر مدارس غیردولتی در شهر تهران حداقل کنترل برای نظارت بر مدارس در مراقبت از کودکان را در این مدارس دارا می‌باشد. لازم به ذکر است نمره میانگین چهار مدرسه، بین ۱/۹۵ تا ۲/۹۵ می‌باشد که مراقبت محصور کننده و کنترل کننده در این مدارس را نشان می‌دهد. در حالی که ۴۳ مدرسه با نمره میانگین ۳/۱۲ تا ۴/۹۳ در طیف سطح کیفی بالاتر از سطح پایین (کم) مراقبت تا سطح مطلوب مراقبت هستند و بیشترین فراوانی را دارند. در این پژوهش از میان ۶۵ مدرسه مورد بررسی ۱۸ مدرسه دارای میانگین ۵ تا ۶/۲۲ که در طیف سطح کیفی مطلوب تا عالی قرار دارند. هیچ یک از مدارس دارای سطح کیفی ۷ (عالی) نیستند.

در بررسی مولفه‌های ۴۷ گانه مدارس در جدول ۳ با توجه به ستون درصد بالاتر از حد پایه (نمره ۵) اگر مدارس در هر یک از مولفه‌ها درصد تجمعی بیش از ۵۰ درصد داشته باشند در آن مولفه از استاندارد لازم برخوردارند لذا در شاخص فضا و تجهیزات مولفه‌های فضای داخلی، تجهیزات مربوط به مراقبت‌های روزمره، تجهیزات فعالیت‌های یادگیری و سرگرمی، فضای تامین نیازهای شخصی کارکنان؛ در شاخص بهداشت و ایمنی مولفه‌های دستورالعمل بهداشتی، دستورالعمل ایمنی و شرایط اضطراری و بهداشت شخصی؛ در شاخص فعالیت‌ها مولفه‌های بازی‌های نمایشی، فعالیت‌های خواندن و فعالیت‌های ریاضی دارای استانداردهای لازم می‌باشند.

تمامی مولفه‌ها مربوط به شاخص تعاملات به جز تعامل کارکنان با والدین دارای استانداردهای لازم می‌باشند؛ در شاخص ساختار برنامه تنها بهره‌گیری از منابع جامعه دارای استانداردهای لازم می‌باشند. تمامی مولفه‌های مربوط به شاخص رشد و ارتقاء کارکنان دارای استانداردهای لازم می‌باشند. همچنین در رابطه با محیط مراقبتی کودکان با نیازهای ویژه مولفه‌های امکانات کودکان با نیاز ویژه، فرصت یادگیری و تمرین مهارت‌ها و تعامل با همسالان دارای استانداردهای لازم می‌باشند.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج مطالعات اسدی قاهره (۲۰۱۵)، علیزاده (۲۰۱۶) و کرامتی (۲۰۱۶) با نتایج پژوهش حاضر در مولفه فضای داخلی؛ مغایرت دارد که می‌تواند به دلیل اختلاف سطح درآمد در تهران نسبت به سایر شهرها و روستاها باشد. پژوهش پیش رو با پژوهش رزاقیان (۲۰۱۵)، (مرتضوی، ۱۹۹۷) و معین پور (۲۰۰۴) در شاخص فضا و تجهیزات، با مطالعه سعیدی (۲۰۱۶)، شریفی راد (۲۰۰۴) در مولفه تغذیه و پژوهش اسماعیلی (۲۰۱۷) در مولفه اقدامات بهداشتی و ایمنی هم سو است. نظارت ناکافی از عوامل هم سو بودن این نتایج می‌باشد. در این میان نقش رسانه‌های جمعی در تغییر نگرش و آگاهی بخشی جامعه نیز غیرقابل انکار است. نتایج جهانیان (۲۰۱۲) و رزاقیان (۲۰۱۵) با پژوهش حاضر در شاخص فعالیت‌ها، هم‌خوان است. تاکید بر موفقیت در آزمون کنکور در جامعه موجب شده مدارس بیشتر دانش محور باشند تا فعالیت محور و کودکان از لذت کسب مهارت و یادگیری در زمینه هنر و صنایع دستی، موسیقی، علوم و تجربه طبیعت و توجه به محیط فرهنگی با رویکرد غیرسوگیرانه محروم شوند.

پژوهش حاضر در شاخص تعاملات با نتایج رزاقیان (۲۰۱۵)، هم‌خوان است. اهتمام مراکز آموزشی کودکان در به کارگیری کادر مجرب و با انگیزه برای ایجاد فضای تعاملی مطلوب می‌تواند از عوامل این مساله است.

ارتباط بین همسالان به دلیل مشابهت خانواده‌ها از نظر فرهنگی - اجتماعی و اقتصادی در مدارس غیر دولتی وضعیت مطلوبی دارد. مولفه ارتباطات و تعاملات بین کودک و کارکنان به دلیل تعداد کمتر دانش آموزان و نسبت بالاتر کارکنان به کودک در این مدارس وضعیت مطلوبی دارد. در مولفه استقبال/ خداحافظی، تادیب و نظم دهی و همچنین نظارت بر کودکان به نظر می‌رسد علاوه بر تلاش کارکنان مدارس، نگرش مدیران مدارس و نیز حضور اولیا، نقش موثری دارد. مولفه ارتباط کارکنان و معلمان با یکدیگر در سطح مطلوب ارزیابی شده است که این امر به وجود کادر مجرب و گزینش شده بر می‌گردد.

پژوهش رزاقیان (۲۰۱۵) با نتایج پژوهش حاضر در ساختار برنامه هم‌خوان است. حاکم بودن رویکردهای سنتی و معلم محور بودن مدارس سبب فقدان استاندارد لازم در این حوزه می‌باشد. مطالعه قرشی (۲۰۱۱) با این پژوهش که سطح مطلوبی از بهره‌گیری از منابع جامعه را نشان می‌دهد مغایر است که می‌تواند به دلیل تفاوت در مقطع تحصیلی دانش آموزان و تفاوت سطح درآمد در تهران نسبت به سایر شهرها باشد. نتایج این پژوهش با میری (۲۰۱۶) و اقدسی (۲۰۱۳) در زمینه تعامل مربیان با کودکان مغایرت دارد، که می‌تواند به دلیل تفاوت در حوزه مدیریت و بهره‌وری در بخش دولتی و خصوصی باشد. پژوهش حاضر پایین بودن سطح کیفی در سرگرم شدن کودکان با نیاز ویژه و توجه به فردیت آنان را مشخص کرد که می‌تواند به دلیل عدم استفاده مدارس از مددکاران و افراد داوطلب آشنا با فنون آموزش کودکان استثنایی باشد.

مدارس ابتدایی غیردولتی با توجه به خصوصی بودن و تامین بودجه از سوی والدین، تعداد کمتر دانش آموزان و نیز ساعات بیشتر حضور کودکان در محیط، فرصت و امکان بیشتر برای تامین محیط مراقبتی مطلوب را دارند. لیکن به دلیل فقدان آگاهی متولیان (مربیان، معلمان، مدیران و والدین) نسبت به رویکردهای نوین آموزشی و اهمیت محیط، ابعاد و شاخص‌های محیط مراقبت از کودکان، عدم نظارت دقیق و جامع بر محیط مراقبتی مدارس از سوی متولیان، محیط مدارس در بسیاری از شاخص‌ها از استاندارد لازم برخوردار نیستند، این در حالی است که نهادهای نظارتی بدون اتکاء به سامانه‌ای جامع و فرآیند محور در ارزیابی، نظارتی همه جانبه و موثر نخواهند داشت.

از سوی دیگر دانش و آگاهی کافی و نظارت وافی والدین که تامین کننده بودجه مدارس غیردولتی هستند و نبود تقاضا در جهت تامین محیط مراقبتی استاندارد عامل احتمالی دیگر است. بهره‌مندی از مقیاس‌هایی مانند SACERS در طراحی سامانه جامع ارزیابی و نظارت بر مدارس، خودارزیابی مدارس مبتنی بر این مقیاس و تلاش مضاعف نهادهای آموزش همگانی و رسانه‌های جمعی می‌تواند در بهبود و ارتقاء سطح کیفی محیط مراقبتی در مدارس نقش موثر ایفا نماید.

- Afzalkhani, M., Abdi Pakravan, M. (2013). *A survey on the optimal strategies for effective participation of the parents and the public in schools. Research in Curriculum Planning*, 10(36), 137-146.
- Aghdasi S, Kiamanesh, Ph.D. A, MahdaviHezaaveh M, Safarkhaani M. (2014). Teacher-Student Interaction in Primary Schools Succeeding and Failing in PIRLS 2006 and TIMSS 2007. *Quarterly Journal of Education*. 30 (3) :93-120.
- Asadi-ghalhari M, mahdinia M, mohebi S, hokmabadi R, gharedaghi E. (2015). *Assessing of some physical factors affecting the health and performance of elementary School students in Qom Province*. tkj. 2015; 7 (2) :1-10.
- Azemati H, Aminifar Z, Pourbagher S. (2016). *spatial Layout Pattern of New Schools based on the Principles of Islamic Schools, to Improving Students Learning. Naqshejahan*. 6 (2) :16-23.
- Ali Mohammad Nazari, A. (2016). *Effect of Family Education Programs in Parenting: A meta-analysis Study. Biannual Journal of Applied Counseling*, 5(1), 81-94.
- Alizadeh A, Sorayamahabed A, Soleymani S, Yazdani Charati J. (2016). *Illuminance Intensity in Primary Schools in Sari, 2014*. J Mazandaran Univ Med Sci. 26 (137) :196-205.
- Dever, M., Falconer, R. (2013). *Foundations and change in early childhood education*. Motamedi, M., & Others. Tehran: Roshd-e Farhang Publications.
- Esmailiy, M., Shahi, S. (2017). Investigating the level of Preparation to encounter the Earth quake in Female's Secondary Schools of Ilam province, (Dehloran and Moormoori) in (2015-2016), *Journal of Disaster Prevention and Management Knowledge*, 7(2), 58-67
- Ghoreshi Minabad, M., Mirvase, S. (2011). The Role of Camping In times of leisure manpower students (Cease Study: High school students 2 Area Rasht). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 6(16), 99-114.
- Jafari, P; Talebzadeh, F. (2010). Providing a model for vitality and happiness in primary schools in Tehran. *Journal of Educational Leadership and Administration*, 4 (4), 9-32.
- Jahanian, R. (2016). Aspects and Elements of Fostering and development the Creativity among Elementary School Students in Alborz Province. *Journal of Innovation and Creativity in Human Science*, 6(2), 175-202.
- Keramaty, M., Pourkarimi, J., Zali, F. (2017). comparison of the educational space of public and non-public schools, the case study: Karaj high schools. *Journal of School Administration*, 5(1), 51-72.
- Mohammadi, A. Khodakarami, J. (2014). *Architecture of primary school classrooms and their effect on students' creativity from the perspective of environmental psychology. Ilam University Faculty of Engineering*. (2014). Masters
- Mortazavi, Sh. (1997). *Educational spaces from the perspective of environmental psychology, Publications of the School Renovation Organization*, Tehran.
- Moinpour, H. Nasr Isfahani, A. (2004). *The effect of physical factors in the classroom on students' academic achievement*
- Musapour, N. (2013). *Fundamentals of secondary education planning*. Mashhad. Ney Publications.

- Miri, A., Parsa, A., Farhadirad, H. (2016). *investigated about Evaluation of Supervision performance of Elementary school's manager And its relationship with job motivation of teachers schools*. Educational researches, 11(48), 81-100
- Obalasi, A., Hosseini-nasab, S. (2015). The effect of Montessori method on 4-5 years old preschool children's creativity in Tabriz. *Journal of Instruction and Evaluation*, 7(28), 81-98.
- Razzaqian Garmroudi, Z. (2015) *Evaluation of educational standards in kindergartens in Karaj*. Master Thesis.
- Ranjbar, D. (2013). *Survey of health and safety status of primary schools in Bushehr in (2013)*. 16th National Conference on Environmental Health.
- Saeedi, S., Jiba, M. (2018). *Investigation of Environmental Health and Safety Situations in Elementary and Junior High Schools of Izeh, 2017*. Beyhagh, 22(4), 20-29.
- *Fundamental Reform Document of Education*. (2010). Approved by the Supreme Council of the Cultural Revolution of the Islamic Republic of Iran.
- Zandi Moheb, A. (2015). Architectural design and school utility for students. The Second International Conference on Architecture, Civil Engineering and Urban Planning at the beginning of the third millennium.
- Click, Phyllis M., Parke, Jennifer .(2010). *Caring for School-Age Children*. Cengage Learning, Dey 11, (1389) AP –
- Creswell. W.H, Newman. M. Anderson. C. L, (1995). *School Health Practice 10th Edition*, Toronto, Santa Clara
- Evans, w junyoo, M sipple John (2010). *School bulding quality effects are exacerbated by high levels of student mobility*. *Journal of frviron mental psychology*, pages 239 –244
- Harms. Thelma, Vinberg. Ellen, Romano. Donna, (2014). *School-Age Care Environment Rating Scale* UPDATED EDITION
- Macbeath ,john .Mcglynn Archie (2002). *self evaluation. What's in it for schools? London :* Routledge Flamer.,
- Macbeath ,john .Mcglynn Archie (2002). *self evaluation. What's in it for schools? London :* Routledge Flamer.,
- McGregor, J (2004), *'Spatiality and the Place of the Material in Schools'*, Pedagogy Culture and Society, vol. 12, no. 3 pp.372–347.
- SchoolEnvironmentRFP-Nov(2011).pdf
- Miller. Donna .(2017). *Importance of School Monitoring And Evaluation Systems*. better system better. <http://leansystemssociety.org>
- Pipal, Philip G. (1980), *DESIGNING FOR PRIVACY IN THE LEARNING ENVIRONMENT*.
- Salleh, N. M., Kamaruzzaman, S. N., & Mahyuddin, N. (2013). Sick building symptoms among children in private pre-schools in Malaysia: Association of different ventilation strategies. *Journal of Building Performance*, 4(1).
- Sammons, P., Sylva, K., Melhuish, E., Siraj-Blatchford, I., Taggart, B., & Elliot, K. (2003). *Measuring the impact of pre-school on children's cognitive progress over the pre-school period*. In K. Sylva (Ed.), *The effective provision of pre-school education (EPPE) project*. London: Institute of Education.

- Strickland, Dorothy. (2014). *preschool teaching and learning standards*. New Jersey State Department of Education
- Wolk, S. (2008). *Joy in School. The Positive Class room*. A.S.C.D. Vo.66, N. 1, ii. 8-15
- Mick Zais (2011). *South Carolina School Environment Initiative*. South Carolina Department of Education, Columbia. Retrieved on March 21, (2012), from [http://ed.sc.gov/agency/ac/Student-Interventio Services/documents/SC-](http://ed.sc.gov/agency/ac/Student-Interventio%20Services/documents/SC-)